

KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIK İLANININ ULUSLARARASI ADALET DİVANI KARARI VE SELF DETERMİNASYON İLKESİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

Av. Seçil ŞAHİN*

GİRİŞ

Kosova, Sırbistan'ın güneyinde yer alan, 10.887 km² yüzölçümüne sahip, nüfusu 2.205.000 olan ve nüfusunun % 62.7'si kırsal alanda yaşayan Yugoslavya'nın en az gelişmiş bölgesidir. Kosova'nın nüfusunun % 81.5'i Arnavut, % 10'u Sırp, geri kalanı Boşnak, Türk, Goralı (Dağlı), Çingene, Makedon ve Bulgar azınlıklardan oluşmaktadır. Coğrafi olarak Kosovanın kuzey ve doğu sınırında Sırbistan, güneyinde Makedonya ve batısında Arnavutluk ve Karadağ bulunmaktadır.^[1] Kosova'daki nüfusun % 71.9'u Müslüman, % 19.9'u Sırp Ortodoks, % 3'ü Yunan Kilisesine bağlı Ortodoks,

---

* Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku tezli yüksek lisans öğrencisi.

[1] Bkz, Ahmet Meriç ÖNEN, *Kosova'nın Nihai Statüsü: Tarihi Süreç ve Günümüzdeki Gelişmelerin İncelenmesi*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 6.

% 3'ü Katolik, % 1'i Protestan, % 7'si ise diğer mezheplerden veya inançsız olduğu görülmektedir.^[2]

Kosova yüzölçümü açısından yaklaşık Konya ili büyüklüğünde bir alana sahiptir. Ancak bu kadar küçük bir alana sahip olmasına rağmen, coğrafi konumu Kosova'ya ayrı bir önem ve değer biçmektedir. Kosova Balkanlara tepeden bakan bir platoya benzemektedir. Balkanlardaki en yüksek noktayı oluşturup, bölgedeki merkezi pozisyonu ve hakim konumu neredeyse Kosova'yı Balkanların çekirdeği ve gözbebeği olarak ön plana çıkarmaktadır. Kosova etrafını çeviren dağlara rağmen ticaret yollarının geçiş güzergahında bulunmasının yanı sıra, bölge olarak bütün güneydoğu Avrupa'nın maden bakımından en zengin bölgesi konumundadır. Kosova'da bulunan maden ocakları 1920'li yıllarda İngiliz şirketleri tarafından genişletilince, Priştine'nin yaklaşık 48 km kuzeyindeki Mitroviça bölgesinde yer alan Trepça madenleri savaştan sonra Avrupa'nın en büyük kurşun ve çinko rezervi haline gelmiştir.^[3] Bu durum Kosova'yı bir Sırp–Arnavut sorunu olmaktan çıkarmış, diğer Balkan devletlerinde olduğu gibi küresel güçlerin rekabet alanı haline getirmiştir.

I. BAĞIMSIZLIĞA GİDEN SÜREÇTE KOSOVA

Kosova, tarih boyunca farklı imparatorlukların egemenliği altında kalmış bir ülkedir. İ.Ö. 358'de Makedonya kralı Filip tarafından işgal edilen bölge, bu kez İ.Ö. 168'de Roma İmparatorluğu tarafından işgal edilmiştir. Roma İmparatorluğu döneminde Kosova'nın ismi Dardania'dır. Yapılan arkeolojik kazılarda Dardanlara (İlirya) ait birçok esere rastlandığı görülmeye rağmen, Kosova Arnavutlarının, Dardanlardan geldiğine dair en güçlü kanıtların daha çok insanların fizyolojik özellikleri ve aynı dilin konuşulması olduğu görülmektedir. Zira günümüzdeki Arnavutça kelimelerin çoğu İlirya kökenlidir. Slavların Balkanlara gelişi ise, İ.S. 6. ve 7. yüzyıllara rastlamaktadır. Bu dönemde Sırplar bölgede güçlü bir devlet kurmuştur. Sırp kimliğini şekillendiren birçok kilise ve manastır bu dönemde yapılmıştır. Yine, Sırp Ortodoks kilisesi'nin Patrikanesi de 1219 yılında Kosova'nın İpek kenti yakınlarında kurulmuştur.^[4] Bu durum Sırpların Kosova üzerindeki hak taleplerine temel oluşturmuştur.

[2] Bkz, ÖNEN, s. 10.

[3] Bkz, ÖNEN, s. 8-9.

[4] Bkz, Numan BAŞ, *Kosova Sorununun Ortaya Çıkışı Ve Balkanlar Üzerine Etkileri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2009, s. 14.

Bölge 28 Haziran 1389 tarihinde yapılan 1. Kosova Savaşı sonucunda Osmanlı Devleti'nin egemenliğine girmiştir. Osmanlı Devleti'nin üçüncü padişahı olan 1. Murat bu savaşta şehit düşmüştür. Osmanlılar çoğunluğu Sırlardan oluşan bu bölgeye, bölgenin nüfusunu dengelemek amacıyla Arnavutları ve Türkleri yerleştirmiştir. Kosova 1912 yılındaki Balkan Savaşları'nın sonuna kadar Osmanlı egemenliği altında kalmıştır. Savaşın yarattığı kargaşadan yararlanan Arnavutlar 28 Kasım 1912'de bağımsızlığını ilan etmiştir.^[5] Bölge 1912-1913 Balkan Savaşları'ndan sonra Sırp – Hırvat – Sloven Krallığı'nın egemenliğine geçmiştir.^[6] 1. Dünya Savaşı'nın sonunda Avusturya Macaristan İmparatorluğu'nun parçalandığı sırada, Avusturya – Macaristan Parlamentosu'nda yer alan Slav kökenli milletvekilleri 6 Ekim 1918 tarihinde Hırvatistan'ın Zagreb şehrinde toplanarak Sloven, Hırvat ve Sırp Milli Komitesi'ni kurmuştur. Komite, kurulma amacını Avusturya – Macaristan İmparatorluğu'nun çatısı altında yaşayan tüm Slav halklarını bağımsız bir devlet bünyesinde toplamak olarak duyurmuştur. Komite kurulduktan kısa bir süre sonra Sloven, Hırvat ve Sırp Krallığı'nı kurmuştur. Yeni kurulan Krallık ise, fazlaca etnik unsuru birağada barındırıyordu. Anılan Krallıkta bulunan etnik yapıya bakıldığında; Krallığın nüfusunun % 43'ünü Sırların, % 23'ünü Hırvatların, % 8.5'ini Slovenlerin, % 6'sını Boşnak Müslümanların, % 6'sını Türklerin, % 5'ini Makedonların, % 3.6'sını Arnavutların ve yaklaşık % 8'lik bir nüfusu da Alman, Macar, Çingene, Ulah ve diğer milletlerin oluşturduğu görülmektedir.^[7] Krallık içerisinde dikkat edilmesi gereken önemli nokta, Sırp Etnik kimliğini sahiplenen kişilerin sayısının dahi % 50'lik oranı aşmamasıydı. Doğal olarak, yeni kurulan krallığın içerisinde bulunan nüfus açısından baskın ve hakim durumda olan bir etnik çoğunluktan bahsedilmezdi.^[8] Bu durum yeni kurulan krallığı, Hristiyan – Sırp kimliğini bölgede egemen hale getiren bir yönetim anlayışına itti. Sonraki süreçte Müslüman azınlıkların ana dillerini kullanamaması da dahil olmak üzere, bir çok hak ihlaline maruz bırakıldığı görülmüştür.

2. Dünya Savaşı boyunca, çevresinde topladığı partizanlarla Nazi işgaline karşı başarılı bir direniş sergileyen Tito, savaşın sonuna yaklaşılırken hükümet başkanlığı görevine getirildi. Bu dönemde yapılan seçimlerde Tito'nun partisi olan Halk Cephesi seçimlerde galip çıktı. Seçim sonrasında Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'ni kuran Tito, ülkedeki krallık yönetimine de son verdi. Tito döneminin Yugoslavyasında Kosova özerklik statüsü kazandı. Kosova halkının

[5] <https://kosovam.wordpress.com/osmanli-yonetimi/>, (Erişim Tarihi: 03/05/2015.)

[6] EMİN, S. 16-17.

[7] Bkz. ÖNEN, s. 51-52.

[8] ÖNEN, s. 52.

çoğunluğunu oluşturan Arnavut'ların federe cumhuriyet taleplerine rağmen, 1974 yılında yapılan anayasal değişiklikle Yugoslavya Federal Cumhuriyeti tarafından Kosova'ya genişletilmiş özerlik verildi. Buna rağmen Tito döneminin, Kosova da dahil olmak üzere, tüm Yugoslavya halkları kimliklerini koruma ve barış içinde yaşama konusunda diğer dönemlere kıyasla çok daha iyi durumda olduğu söylenebilir. Ancak 1980 yılında Yugoslavya halkları için birleştirici güç rolü oynayan Tito'nun ölümünden sonra yükselen Sırp milliyetçiliğinin de etkisiyle, Kosova ve diğer Yugoslavya halkları bağımsızlık taleplerini dile getirmeye başladı. Bu durum ülkede sağlanan barış ortamının, yerini şiddet olaylarına bırakmasına neden oldu. Aşırı milliyetçi Sırp lider Slobodan Miloseviç'in, Yugoslavya'nın üçüncü devlet başkanı olarak seçilmesi, Kosova ve diğer Yugoslavya halklarının çektiği acıları arttırarak, bağımsızlığa giden süreçte önemli bir dönüm noktası oldu. Miloşeviç 1989 yılında devlet başkanı seçilmesinin hemen ardından Kosova'nın özerkliğine son verdi ve Kosova hükümetini feshetti. Kosovalı Arnavutlar bu duruma tepki olarak sivil itaatsizlik yöntemlerini benimseyip, seçimleri boykot etti ve kendi parlamentolarını kurdu. Şiddet eylemleri içermeyen bu politikalar Kosova halkının dünya kamuoyunun sempatisini kazanmasını sağladı.^[9]

Sivil itaatsizlik şeklindeki bu pasif direniş yöntemi, Arnavut miliyetçilerinin bağımsızlık beklentilerini karşılamaktan uzaktı. Bu yüzden, silahlı direniş yöntemi yoluyla seslerini duyurmayı amaçlayan Arnavut milliyetçileri, Kosova Kurtuluş Ordusu (UÇK) adıyla gizli bir örgütlenme içine girdi. Bu durum Balkanların, çatışmalı dönemine geri dönmesine yol açtı. Özellikle ABD'deki Arnavut diasporası tarafından da desteklenen UÇK militanlarının Sırp güvenlik kuvvetlerine yönelik eylemlerini bahane eden Miloseviç yönetimi, 1998 yılında Kosova'ya yönelik etnik temizlik hareketine başladı. Arnavutlara yönelik bu eylemler, dünya kamuoyunda Miloseviç'e ve Sırp yönetimine gelen tepkileri en üst seviyeye çıkardı. Gelen tüm uyarılara rağmen uyguladığı politikasında değişikliğe gitmeyen Miloseviç yönetimine karşı NATO, 1999 yılının Mart ayında askeri operasyon başlattı. Yaklaşık üç ay süren operasyon sonucunda, Birleşmiş Milletler (BM) 1244 sayılı kararıyla Kosova'nın kendisini yönetebilmesi için gereken altyapıyı oluşturmak üzere BM yönetimi altında geçici bir yönetimin (UNMIK) kurulmasına karar verdi. Bu durum, Kosova üzerinde uygulanan vesayetin Sırbistan'dan BM'ye geçmesine neden olmuştur.^[10]

[9] Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz: Bilgin ÇELİK, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri*, Güner, İstanbul, 2013, s. 31-35; EMİN, s. 17; ÖNEN, s. 60-62.

[10] Bkz. ÇELİK, s. 49-50.

“Kosova’da kurulması kararlaştırılan uluslararası sivil yönetim biriminin (UNMIK) temel yetki ve sorumlulukları, 1244 (1999) sayılı Kararın 11. paragrafında şu şekilde tanımlamıştı:

“(a) Ek 2 ve Rambouillet uzlaşıları^[11] (S/1999/648) tam olarak dikkate alınarak, nihai çözüme varılıncaya dek, Kosova’da kapsamlı özerklik (substantial autonomy) ve öz-yönetimin kurulmasını teşvik etmek;

(b) Gerekli olduğu durumlarda ve süreçte, temel sivil yönetim işlevlerinin yerine getirilmesi

(c) Siyasi bir çözüme varılıncaya dek, seçimlerin yapılması dahil, demokratik ve özerk (autonomous) öz-yönetim için geçici kurumların örgütlenmesi ve gelişiminin denetimi;

(d) Kosova’nın yerel geçici kurumlarının ve diğer barışın inşası faaliyetlerinin birleştirilmesini desteklerken ve denetlerken, bu kurumlar kurulduğunda yönetim sorumluluklarının devri;

(e) Rambouillet uzlaşılarını (S/1999/648) dikkate alarak, Kosova’nın gelecekteki statüsünü belirlemek için tasarlanmış bir siyasi sürecin kolaylaştırılması;

(f) Son aşamada, bir siyasi çözüm çerçevesinde kurulacak kurumlara Kosova’nın geçici kurumlarından yetki devrinin denetimi;

(g) Kilit önemi haiz altyapının yeniden yapılandırılmasının ve diğer ekonomik yeniden yapılandırmaların desteklenmesi;

(h) Uluslararası insani yardım kuruluşları ile işbirliği içinde, insani yardımın ve afet yardımının desteklenmesi;

[11] “6 Şubat 1999 tarihinde Paris yakınlarında yer alan Rambouillet zehrinde başlayan konferansta, Temas Grubu aracılığıyla sürdürülen görüşmeler neticesinde Kosova’da Barış ve Öz-Yönetim için Geçici Anlaşma başlıklı bir metin ortaya konularak, Konferans 23 Şubat 1999’da sona ermiştir. Söz konusu metinde, Kosova için demokratik öz-yönetim kurumları ve üç yıl sonunda nihai siyasi çözüme ulaşılabilmesi için bir mekanizma öngörülerek Yugoslavya Federal Cumhuriyetinin egemenliği ve ülkesel bütünlüğü teyit edilmiş; ayrıca Anlaşma hükümlerinin uygulanması için, bir AGDT misyonunun ve bir NATO gücünün konuşlandırılması gerektiğine yer verilmiştir. Ancak 15 Mart 1999’da Paris’te başlayan ikinci tur görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmış; Kosova delegasyonu tarafından 18 Mart’ta imzalanan Anlaşma, Yugoslavya ve Sırbistan delegasyonları tarafından kabul edilmemiştir.” Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz: Bkz, Uğur SAMANCI, “Uluslararası Adalet Divanının Kosova’nın Bağımsızlık İlanına İlişkin Danışma Görüşü”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2, 2011, s. 132.

(i) Yerel polis gücü kurulmasını içerecek şekilde ve aynı anda Kosova'da hizmet vermek üzere uluslararası polis personelinin konuşlandırılması aracılığıyla sivil hukuk ve düzenin korunması;

(j) İnsan haklarının korunması ve geliştirilmesi;

(k) Tüm mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin Kosova'daki evlerine güvenli ve engelsiz bir şekilde dönüşünün güvence altına alınması."^[12]

Güvenlik Konseyi'nin yukarıda belirtilen tedbirleri incelendiğinde, Konsey'in tedbirlerinde yer alan asıl amacının Kosova sorununun çözümünden ziyade, bölgede düzenin sağlanması ve insan haklarının korunması olduğu anlaşılmaktadır. Kararla birlikte kurulan uluslararası güvenlik birimince icra edilecek faaliyetler, daha önceki misyonların üstlendikleri görevlere benzemekten, uluslararası sivil birimin misyonu oldukça karmaşık ve daha önce benzerine rastlanılmamış türdendir.^[13] UNMIK'ın yukarıda belirtilen yetki ve sorumlulukları çerçevesinde oluşturacağı kurumlar, bağımsızlığa giden süreçte ve sonrasında Kosova'nın temel kurumları olacaktır.

UNMIK sorumluluklarını, seçimle oluşturulacak bir hükümete, ilgili bakanlıklara ve oluşturulacak polis, mahkeme, maliye gibi yerli makamlara devretmeyi planlamaktadır. Oluşturulan polis teşkilatı, Kosova'da huzur ve güvenin sağlanması yönünde önemli aşama kaydetmiştir. BM'ye üye devletlerde bulunan polislerden oluşan UNMIK polisinin eğittiği Kosovalı polisler, diğer polislerle birlikte görev yapmaya başlamış ve aynı uygulama diğer alanlarda da yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.^[14] UNMIK'in Kosova'da söz sahibi olduğu süreçte denetimindeki bağımsız devletlere özgü bütün kurumlar, adım adım Kosova'ya kazandırılmıştır.^[15] Buna karşılık, Arnavut siyasi çevrelerinde ve halk genelinde hakim olan görüş; UNMIK'in mevcut yapısı ile hiçbir yarar sağlamadığı şeklindeydi. Çünkü Kosova Parlamentosu tarafından alınan ve UNMIK yetkilileri tarafından onaylanmayan hiçbir karar çıkarılamamaktaydı. Bu durum Arnavutları rahatsız etmekte ve UNMIK'e yönelik tepkilerini arttırmaktaydı. Her geçen gün kötüye giden ekonomi, artan işsizlik ve halkın geleceğe dönük umutlarının azalması UNMIK'in kendisinden beklenen fonksiyonu yerine getiremediği şeklindeki yaklaşımları güçlendirmekteydi. UNMIK'in Kosova'yı, Sırbistan Karadağ Cumhuriyeti'ne dahil etme yönünde yapmış olduğu girişimler, Arnavutlarda uluslararası toplumun Sırbıları desteklediği düşüncesine

[12] SAMANCI, s. 135-136.

[13] Bkz. SAMANCI, s. 136-137.

[14] Bkz. ÖNEN, s. 112.

[15] BAŞ, s. 24.

yol açmaktaydı. Her geçen gün Arnavutların bağımsızlık talepleri artarken, UNMIK ne yapacağı konusunda kararsızdı. Amaçlanan mümkün olduğunca zaman kazanmaya çalışmak ve gerilimi azaltmaktı.^[16] Ancak geçmişte olduğu gibi Kosova halkının bağımsızlık talepleri ile Sırbistan yönetiminin bölgeyi kontrol altında tutmaya çalışan politikaları dikkate alındığında, UNMIK'in yürüttüğü zaman kazanma ve yatıştırma yönündeki yaklaşımın ne kadar hatalı olduğu, ilerleyen yıllarda ortaya çıkacak ve bölge yeni çatışmalara sahne olacaktı.

2004 yılına kadar uluslararası toplumun Kosova'nın nihai statüsünün belirlenmesinde ne Arnavutlara ne de Sırlara baskı yaptığı görülmüşken^[17], aynı yıl Mitroviça'da yaşanan çatışmalar uluslararası toplumu UNMIK'in bölgedeki fonksiyonunu sorgulamaya ve Kosova için yeni çözüm modelleri arayışına itmiştir. 24 Ekim 2005 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aldığı bir kararla Kosova'nın gelecekteki stasünün belirlenmesine yönelik müzakereleri başlatmıştır. 20 Şubat 2006 tarihinde ise, müzakereler fiilen başlamıştır. Ancak 2004 yılında Kosova'da meydana gelen çatışmaların, Kosova'da söz sahibi olan devlet ve uluslararası toplulukları Kosova halklarının artık Sırbistan'a bağlı yaşamayacağına inandırma yolunda etkili olduğu görülmüştür. Birleşmiş Milletler aracılığıyla Sırp ve Kosovalı önderler arasında yapılan görüşmelerden herhangi bir sonuç alınamaması üzerine, Birleşmiş Milletler Kosova özel temsilcisi Marti Ahtisari, Kosova için uluslararası toplum tarafından denetlenen ve bağımsızlık öngören raporunu BM Genel Sekreterine sunmuştur. AB ve ABD tarafından desteklenen rapor, taslak haline getirilerek Güvenlik Konseyi'ne sunulmuş ancak 1244 sayılı BM kararına aykırı olduğu ve Kosova'ya bağımsızlık yolunu açtığı gerekçeleriyle Rusya'nın vetosuyla karşılaşmıştır. Bunun üzerine, Kosova'nın statüsü sorununun çözülebilmesi için ABD, AB ve Rusya'nın önderliğinde yüz yirmi gün sürecek yeni bir müzakere sürecine başlanmıştır. Ancak Kosovalı Arnavutların bağımsızlık konusundaki ısrarları ve Sırların da Ahtisari Planı'nı reddetmeleri görüşmeleri sonuçsuz bırakmıştır.^[18] Daha sonra, ABD'nin dünya kamuoyunda artık Kosova'nın bağımsızlığını açık bir şekilde dile getirmeye başladığı görülmüştür. 2007 yılının aralık ayında Rusya ve Sırbistan'ın yeniden görüşme taleplerine, ABD olumsuz yaklaşmış ve artık Kosova'nın bağımsızlığı neredeyse beklenir hale gelmiştir. Kosova Parlamentosu 17 şubat 2008 tarihinde aldığı bir kararla Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmiştir.^[19]

[16] ÖNEN, s. 113.

[17] BAŞ, s. 32.

[18] Bkz. BAŞ, s. 32-33.

[19] M. Cem OĞULTÜRK, "Kosova'nın Bağımsızlık Süreci Kapsamında ABD Dış Politikasının Analizi", *Güvenlik Stratejileri*, Yıl 10, Ş. 19, s. 121.

II. ULUSLARARASI ADALET DİVANI'NIN DANIŞMA GÖRÜŞÜ ÇERÇEVESİNDE KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIK İLANINA BAKIŞ

Kosova Parlamentosu tarafından tek taraflı bir şekilde alınan Kosova'nın bağımsızlık ilanını içeren karar, ABD ve AB üyesi devletlerce tanınırken, Rusya gibi içerisinde etnik sorunlar yaşayan devletler tarafından tanınmamıştır. Bugüne kadar Kosova'nın bağımsızlığını ise doksan sekiz devlet tanımıştır.^[20] Buna karşılık, Kosova'da hukuki egemenliğinin devam ettiğini düşünen Sırbistan, Kosova'nın bağımsızlık ilanını reddettiğini belirtip, BM Genel Sekreteri'ne bağımsızlık ilanının Sırbistan'a ait bir toprak parçasının tek taraflı olarak ve zorla ayrılmasını ifade ettiğini belirterek, Sırbistan'ın, bu kararın Sırbistan açısından ve uluslararası hukuk düzeninde hiçbir etki doğurmayacağına ilişkin karar aldığı bildirmiştir. Sırbistan'ın talebi üzerine 18 Şubat 2008 tarihinde BM Güvenlik Konseyi olağanüstü toplanmış, Sırbistan devlet başkanı Boris Tadic ise, Kosova parlamentosu'nun aldığı bağımsızlık kararının geçersiz ve hukuka aykırı bir tasarruf olduğunu belirtmiştir. Buna karşın BM Güvenlik Konseyi, daimi üyelerinin konuya dair farklı yaklaşımları nedeniyle, Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanına ilişkin herhangi bir karar alamamıştır.^[21]

Sırbistan'ın talebiyle harekete geçen BM Genel Kurulu, Uluslararası Adalet Divanı'ndan (UAD) konuya ilişkin bir danışma görüşü istenmesi yönündeki 8 Ekim 2008 tarihli 63/3 sayılı kararı almıştır. Bahsedilen karar şu şekildedir:

“Genel Kurul,

BM amaç ve ilkelerini dikkate alarak,

Kendisinin BM Şartı Çerçevesindeki yetki ve işlevlerini göz önünde bulundurarak,

17 Şubat 2008 tarihinde Kosova Özyönetim Geçici Kurumlarının Sırbistan'dan bağımsızlıklarını ilan ettiklerini hatırlatarak,

Bu işlemin, mevcut uluslararası hukuk düzeni ile uyumluluğu açısından BM'ye üye devletlerce farklı tepkilerle karşılandığının farkında olarak,

BM Şartınının 96. maddesine uygun olarak Uluslararası Adalet Divanı'ndan, Divan Statüsünün 65. maddesine göre aşağıdaki soruya ilişkin bir danışma görüşü istemeye karar vermiştir:

---

[20] OĞULTÜRK, s. 120-121.

[21] Bkz. SAMANCI, s. 144.

Kosova Özyönetim Geçici Kurumları tarafından tek taraflı bağımsızlık ilanı uluslararası hukuka uygun mudur?^[22] BM Genel Kurulu bu sorusuyla Divan'dan, Genel Kurul'un anılan soruna ilişkin ne yapıp ne yapmaması gerektiğini değil, yalnızca Divan'ın, bağımsızlık ilanının soyut hukuk kurallarına aykırı olup olmadığını belirlemesini istemiştir.

III. ULUSLARARASI ADALET DİVANI'NIN KOSOVA'NIN BAĞIMSIZLIK İLANINA YAKLAŞIMI

Birleşmiş Milletler'in asli organlarından biri olan Uluslararası Adalet Divanı'nın teşkilat yapısı ile görev ve yetkilerini belirleyen temel düzenlemeler, Birleşmiş Milletler Şartı'nın 14. Bölümünde (m. 92-96) ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nde yer almaktadır. Buna göre; Uluslararası Adalet Divanı'nın iki temel yetkisi vardır. Bunların ilki, devletler arasında ortaya çıkan hukuki problemleri çözmek, ikincisi ise danışma görüşü vermektir. Uluslararası Adalet Divanı'nın devletlerarası hukuki problemlerini çözen kararlarının aksine, danışma niteliğindeki görüşleri bağlayıcı değildir. Bununla birlikte, uygulamada Divan'ın danışma niteliğindeki görüşlerinin de oldukça önemli olduğu vurgulanmaktadır.^[23]

“Danışma görüşü verilmesi, temel olarak Birleşmiş Milletler Antlaşmasınının 96. maddesi ile UAD Statüsününün 65. maddesinde düzenlenmiştir. BM Antlaşması m. 96'ya göre;

1. Genel Kurul veya Güvenlik Konseyi, UAD'den hukuki herhangi bir mesele hakkında danışma görüşü vermesini isteyebilir.

2. Genel Kurul tarafından bu hususta herhangi bir zamanda yetkilendirilebilecek olan BM'nin diğer organları ve uzmanlık kurumları, kendi faaliyet alanları kapsamında ortaya çıkan hukuki meselelere ilişkin Divandan danışma görüşü isteyebilirler.”^[24]

“UAD Statüsü m. 65/1'e göre ise; “Divan, BM Antlaşması gereğince veya bunun hükümlerine uygun olarak danışma görüşü isteme hususunda yetkili kılınan her organın talebi üzerine, her türlü hukuki mesele hakkında danışma görüşü verebilir.” Divan, Statü m. 65/1 hükmü çerçevesinde danışma görüşü verilebilmesi için şu üç şartın bir arada gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmiştir.

[22] SAMANCI, s. 144-145.

[23] Bkz. SAMANCI, s. 24-25.

[24] SAMANCI, s. 147-148.

1. *BM Andlaşması çerçevesinde usulüne uygun olarak yetkilendirilmiş bir organ tarafından talep edilmesi,*

2. *Bir hukuki meseleye ilişkin olması,*

3. *Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi istisna olmak üzere, danışma görüşü istenen sorunun talep eden organın faaliyetleri kapsamında ortaya çıkan bir mesele olması.*"^[25]

Uluslararası Adalet Divanı danışma niteliğindeki görüşünü açıklarken kendisine yöneltilen sorularla kelimesi kelimesine bağlı değildir. Sorulan soru açık ve kesin değilse ya da talep asıl sorulmak isteneni yansıtmıyorsa cevap vermeden önce soruyu açıklığa kavuşturma yoluna giden Divan, geçmişte kendisine yöneltilen sorulardan yola çıkarak, sorularda bulunması gereken kapsam ve soruların niteliğine ilişkin bir takım kriterler belirlemiştir. Bu kriterler ışığında BM Genel Kurulu tarafından Kosova'nın bağımsızlık ilanına ilişkin sorulan sorunun dar ve spesifik bir soru olduğunu belirtilmiş ve soruyu yeniden düzenleme yoluna gitmeyeceği ifade edilmiştir. Divan'a sorulan soru yalnızca tek tarafı bağımsızlık bildirisinin uluslararası hukuka uygun olup olmadığıdır. Divan da bu tespiti yaparak kendisine bildirinin sonuçlarının sorulmadığını, bu nedenle Kosova'nın devlet olup olmadığını ya da Kosova'nın tanınmasının hukuki sonuçlarının tartışılmayacağını belirtmiştir.^[26]

Soruya ilişkin kapsamı belirledikten sonra yukarıda belirtilen ilk koşulu değerlendiren Divan, BM Şartı'nın 96. maddesinin birinci fıkrası çerçevesinde BM Genel Kurulu'nu Divan'dan görüş talep edebilecek organlar arasında saymıştır. Buna karşın, yargılama sürecinde bazı devletler, Şart'ın 12. maddesinde^[27] bulunan Genel Kurul'un tavsiyede bulunamayacağı istisnai hali düzenleyen hükmü öne sürerek Genel Kurul'un yetkisini aştığını belirtmiştir. Divan daha önceki içtihatlarını da gözönünde bulundurarak, Genel Kurul'un Divan'dan yalnızca danışma görüşü istemesinin, 12. maddede belirtilen "tavsiyede bulunamaz" ifadesi çerçevesinde değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir. Daha sonra

[25] Bkz. SAMANCI, s. 148.

[26] Bkz. Ender KUZU, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosova'ya İlişkin Danışma Görüşü'nün Değerlendirilmesi", *MHB*, Yıl 30, S. 1-2, 2010, s. 8.

[27] "Şartın Güvenlik Konseyi'nin rolünü korumaya yönelik olarak koyduğu sınırlama, 12. maddede yer almaktadır ve "Güvenlik Konseyi herhangi bir uyumsuzluk ya da duruma ilişkin olarak işbu antlaşmanın kendisine yüklediği görevleri yerine getirdiği sürece, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi bunu kendisinden istemedikçe, bu uyumsuzluk ya da durum konusunda herhangi bir tavsiyede bulunamaz" şeklinde olup, müzakere ile ilgili tavsiyede bulunamayacağını ifade etmektedir, yoksula bu tür bir müzakere ile meşgul olamayacağı değil." <http://odsta.org/2013/08/02/uluslararasi-adalet-divaninin-kosova-karari-uzerine-bir-degerlendirme/>. (Erişim Tarihi:17/05/2015.)

ikinci koşulu tartışmaya başlayan Divan, bazı devletlerin öne sürdüğü Divan'a yöneltilen sorunun hukuki nitelik taşımadığı, bağımsızlık ilanının siyasi bir karar olduğu, dolayısıyla ulusal anayasalar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği şeklindeki yaklaşımlara çözüm bulmaya çalışmıştır. Bağımsızlık ilanının siyasi etkiler doğuran ancak hukuki yönleri ağır basan bir karar olduğunu belirten Divan, BM Genel Kurulu'nun kendisinden yalnızca uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde görüş istediğini ifade ederek, konunun ulusal yasalar çerçevesinde değerlendirmesi gerektiğine ilişkin yaklaşımı reddetmiştir.^[28] Divan'ın bu yaklaşımı Genel Kurul tarafından kendisine sorulan sorunun açık ve kesin olması karşısında yerindedir. Bu durum, Genel Kurul'un sorunun siyasi yönlerinden kaynaklanabilecek tartışmalar nedeniyle sürecin sekteye uğrayabileceğini öngördüğünü göstermektedir.

Danışma niteliğindeki kararlarda takdir hakkına da değinen divan, kendisinden görüş talep edildiği durumlarda Divan Statüsü'nün 65. maddesinin birinci fıkrasındaki "görüş verebilir" ifadesine dayanarak talebi reddedebileceğini, ancak görüş bildirilmesi şeklindeki hukuki işlemin BM faaliyetlerine yargısal iştirak niteliğinde olduğu, zorlayıcı nedenler bulunmadıkça yapılan ret işlemlerinin ilkesel olmayacağını belirtmiştir. Bazı devletler bağımsızlık ilanına ilişkin kararın arkasında yatan siyasi mülahazalar nedeniyle talebin reddini gerektirecek şekilde zorlayıcı nedenin oluştuğunu belirtmiş, bunun üzerine Divan geçmiş uygulamalarından da örnek vererek şu yanıtı vermiştir: "*Divan, kendisinden görüş talebinde bulunulduğunda ortada zorlayıcı nedenlerin var olup olmadığını tespit ederken sorunun siyasi geçmişine, kararın alınması esnasındaki oy dağılımına veya danışma görüşünün doğuracağı siyasi sonuçlara bakmayacaktır.*"^[29] Bir uluslararası hukuk kurumu olan Divan tarafından alınan kararların bir takım siyasi mülahazalara dayanması ve siyasi sonuçlar doğurması pekala mümkündür çünkü uluslararası hukuk içerik itibarıyla uluslararası politikayla yakından ilgilidir.

Divan'ın çözmesi gereken son husus da Güvenlik Konseyi yerine Genel Kurul tarafından önüne getirilen soruya cevap verip veremeyeceğidir. Bazı üye devletler, Divan'dan görüş istenilen konunun Kosova'nın bağımsızlık ilanının uluslararası hukuka uygun olup olmadığına ilişkin olduğundan, görüş talebinin Güvenlik Konseyince yapılması gerektiğini ve bu durumun Divan'ın Genel Kurul'un talebine cevap vermemesi konusunda zorlayıcı neden oluşturduğunu belirtmiştir. Üye devletlerin bu sonuca Güvenlik Konseyi'nin konuyla ilgisi

[28] Ceren MUTUŞ, Muzaffer VATANSEVER, *Kosova'nın Bağımsızlığı Yeniden Müzakereye Açılabilir mi? UAD'nin Kosova'nın Tek Taraflı Bağımsızlık İlanının Uluslararası Hukuka Uygun Olup Olmadığı Konusundaki Danışma Görüşününün Analizi*, USAK AB Araştırmaları Merkezi, Ankara, 2010, s. 6-7.

[29] MUTUŞ, VATANSEVER, s. 7-8.

ve Divan'ın yöneltilen soruya cevap vermek için Güvenlik Konseyi tarafından alınan 1999 tarihli ve 1244 sayılı kararı yorumlaması ve uygulaması gerekmesi nedeniyle ulaştığını ileri sürülmüştür. Divan kararda, sorunun uluslararası barış ve güvenlik yönüyle Güvenlik Konseyi'nin görev alanına girdiğini belirtse de, bu durumun Genel Kurul'un konuyla hiçbir bağlantısının olmadığı anlamına gelmeyeceğini de ifade etmiştir. BM Şartı'nın Divan'ın da daha önce atfı yaptığı 10. ve 11. maddeleri gözetildiğinde, BM'nin faaliyet alanı kapsamındaki sorunların uluslararası barış ve güvenlik de dahil birçok konuyu kapsadığı belirtilmiştir.^[30]

Divan, tavsiye kararına yönelik yargılamasının amacının, BM ve organlarının görevini yerine getirirken aldığı kararların, Divan tarafından alınan kararlar desteklenmesini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Divan, karar aldıktan sonra Genel Kurul'un bu karara dayanarak nasıl bir yol izleyeceğini ve kararın Genel Kurul'da alınan kararlara nasıl etki edeceğini bilemez. Bağımsızlık kararının yalnız Güvenlik Konseyi'nde müzakere edilmesi Kosova'nın statüsü ilgili tek karar alan organın Güvenlik Konseyi olması, Divan'ın Genel Kurul'un talebini reddetmesi konusunda zorlayıcı neden oluşturmaz demiştir. Sonuç olarak, Divan, Genel Kurul'un danışma görüşü talebinin yargı yetkisi kapsamında olduğunu belirterek konuyu incelemiştir.^[31]

Divan, öncelikle Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilanı ile ilgili genel uluslararası hukuk düzenlemelerini araştırmıştır. Dünyanın 18. 19. ve 20. yüzyıllarda birçok bağımsızlık ilanına şahit olduğunu belirten Divan, bu ilanların kimi zaman devlet oluşumuyla sonuçlandığını, kimi zaman ise haklı görülmediğini ifade etmiştir. Buna karşın, devletlerin hiçbir zaman toplu olarak bağımsızlık bildiregelerini hukuka aykırı ilan ettiği olmamıştır. Bazı üye devletler Kosova'nın bağımsızlık ilanının, uluslararası hukukun en önemli ilkelerinden biri olan "devletin ülkesi ile bölünmez bütünlüğü" kuralına aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Divan bu ilkenin önemini vurgulayarak BM Şartı'nın 2. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan kurala dikkat çekmiştir. Buna göre "*Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığına karşı, gerek Birleşmiş Milletlerin amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanmasına başvurmadan kaçınırlar.*" Üye devletler aynı şartlar altında bulunan ve BM tarafından kınanan Güney Rodezya, Kuzey Kıbrıs örneklerini gündeme

[30] İlknur ATASOY, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosova Kararı Üzerine Bir Değerlendirme", <http://odsta.org/2013/08/02/uluslararasi-adalet-divaninin-kosova-karari-uzerine-bir-degerlendirme/>, (Erişim Tarihi:17/05/2015.)

[31] ATASOY, <http://odsta.org/2013/08/02/uluslararasi-adalet-divaninin-kosova-karari-uzerine-bir-degerlendirme/>, (Erişim Tarihi:17/05/2015.)

getirmiş, ancak Divan belirtilen örneklerdeki hukuka aykırılığın tek taraflı bağımsızlık ilanından değil, zor kullanma ya da uluslararası hukukun ciddi ihlalden kaynaklandığını belirtmiştir. Genel uluslararası hukukun bağımsızlık ilanını engellemediğini belirtmiştir.^[32]

Divan son olarak 1244 sayılı kararın bağımsızlık ilanına engel oluşturup oluşturmadığını incelemiş, ilgili kararın amacının Kosova'daki özyönetime ilişkin olduğunu tespit ettikten sonra, kararda Kosova'nın bağımsızlık ilanı ile ilgili ne açıkça, ne de zımnen yasaklayıcı bir hüküm bulunduğunu ifade etmiştir.^[33]

Divan nihayetinde, uluslararası hukuk düzenlemelerindeki boşluktan da yararlanarak, kararın yarattığı sonuçları ve siyasi tartışmaları dikkate almaksızın, bağımsızlık ilanını uluslararası hukukta yasaklayan herhangi bir düzenleme bulunmadığına hükmetmiştir.

---

[32] MUTUŞ, VATANSEVER, s. 9-10.

[33] Füsun ARSAVA, "Self Determinasyon Hakkı ve Kosova", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 5, 2009, s. 17.

SONUÇ

Divan'ın, Genel kurul tarafından sorulan soruyu dar yorumlaması uluslararası hukukta tartışmalı olan self determinasyon, ayrılma isteği gibi kavramların nasıl yorumlanması gerektiği konusunda belirsizlikleri devam ettirmiştir. Divan'ın sorulan soruyu dar yorumlayarak, bağımsızlık ilanını uluslararası bir düzenlemenin yasaklamadığını belirtmesi, sonuç itibariyle bir toplumun alacağı tek taraflı bir kararla bağlı olduğu ülkeden koparak ayrı bir devlet kurmasına yol açabilecektir. Bu nedenle Divan'ın asıl yorumlaması gereken konu self determinasyon ve ayrılma isteği gibi kavramlar olmalıydı.

Ayrıca Uluslararası Adalet Divanı tarafından alınan karar yarattığı sonuçlar itibariyle, özellikle etnik milliyetçilik temelinde sorunlar yaşayan birçok devleti olumsuz olarak etkileyecektir. Öncelikli olarak bu devletler BM'ye ve kurumlarına güvenmeyecek ve yönetim yetkilerini BM organlarına devretmeyecektir. Güvenmeme nedeni olarak, BM tarafından kurulan geçici yönetimden sonra, kısa bir süre içerisinde Kosova tarafından bağımsızlık ilan edilerek ayrı bir devlet kurulması gösterilebilir. BM'ye olan güvensizlik, çatışma süreçlerinin belki de daha uzun sürmesine neden olacak ve benzer sorunlarda devletlerin federal ya da özerk yönetim biçimlerini uygulayarak ülke bütünlüklerini de koruyacak şekilde çözüm bulmasını engelleyecektir. Kosova bundan sonraki süreçte, etnik milliyetçiliğe dayalı ayrılıkçı hareketler için örnek oluşturacak, buna dayalı olarak meydana gelecek olan bağımsızlık ilanları yeni sorunlara yol açacaktır. Aynı şekilde, bağımsızlık arzusunda olan ve bir ülke içerisinde yaşayan etnik gruplar için Kosova tam tersinden bir örnek de teşkil edebilecektir.

KAYNAKÇA

ÖNEN, Ahmet Meriç, *Kosova'nın Nihai Statüsü: Tarihi Süreç ve Günümüzdeki Gelişmelerin İncelenmesi*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006

BAŞ, Numan, *Kosova Sorununun Ortaya Çıkışı Ve Balkanlar Üzerine Etkileri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2009

EMİN, Nedim, *Kosova Siyasetini Anlama Klavuzu*, Seta, 2014

ÇELİK, Bilgin, *Dağılan Yugoslavya Sonrası Kosova ve Makedonya Türkleri*, Güner, İstanbul, 2013

SAMANCI, Uğur, Uluslararası Adalet Divanının Kosova'nın Bağımsızlık İlanına İlişkin Danışma Görüşü, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 11, S. 2, 2011

OĞULTÜRK, M. Cem, Kosova'nın Bağımsızlık Süreci Kapsamında ABD Dış Politikasının Analizi, *Güvenlik Stratejileri*, Yıl 10, S. 19

KUZU, Ender, Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosova'ya İlişkin Danışma Görüşü'nün Değerlendirilmesi, *MHB*, Yıl 30, S. 1-2, 2010

MUTUŞ, Ceren; VATANSEVER, Muzaffer, *Kosova'nın Bağımsızlığı Yeniden Müzakereye Açılabilir mi? UAD'nin Kosova'nın Tek Taraflı Bağımsızlık İlanının Uluslararası Hukuka Uygun Olup Olmadığı Konusundaki Danışma Görüşününün Analizi*, USAK AB Araştırmaları Merkezi, Ankara, 2010

ARSAVA, Füsun, Self Determinasyon Hakkı ve Kosova, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 5, 2009

UZ, Abdullah, Teori ve Uygulamada Self Determinasyon İlkesi, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 3, 2007

KILINÇ, Doğan, Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, 2008

ATASOY, İlknur "Uluslararası Adalet Divanı'nın Kosova Kararı Üzerine Bir Değerlendirme"

<http://odsta.org/2013/08/02/uluslararasi-adalet-divaninin-kosova-karari-uzerine-bir-degerlendirme/>

<https://kosovam.wordpress.com/osmanli-yonetimi/>